

Zawód: psycholog

Zamierzeniem przedstawianej publikacji jest prezentacja warsztatu pracy psychologów-praktyków w różnych obszarach uprawiania zawodu psychologa. Autorzy poszczególnych rozdziałów, to specjaliści w swojej dziedzinie z bogatym doświadczeniem profesjonalnym. Równocześnie, będąc nauczycielami akademickimi, potrafią pogodzić aplikacyjne aspekty stosowanej psychologii z wiedzą teoretyczną oraz umiejętnością przekazu, mającego wysokie walory edukacyjne. Publikacja może zatem być wartościowa dla studentów psychologii, kandydatów na studia psychologiczne oraz adeptów studiów psychologicznych, rozpoczynających pracę zawodową.

Uregulowania prawne

Zawód psychologa jest zawodem zaufania publicznego. Jak stwierdził Krasnowolski (2013), pojęcie zawodu zaufania publicznego jest pojęciem specyficznie polskim, nie znanym na gruncie europejskim. Nie jest też w sposób jednoznaczny zdefiniowane. Do grupy zawodów zaufania publicznego zalicza się zawody, mające szczególne znaczenie społeczne, których prawidłowe wykonanie jest ważne z punktu widzenia ochrony interesu publicznego. Są to (ibidem) niektóre zawody prawnicze (adwokatów, radców prawnych, notariuszy, komorników, kuratorów sądowych), zawody medyczne i pokrewne (lekarzy, pielęgniarek, położnych, aptekarzy, diagnostów laboratoryjnych, lekarzy weterynarii oraz psychologów), zawody powstałe w wyniku gospodarki rynkowej (biegłych rewidentów, doradców podatkowych, rzeczników patentowych) oraz zawody związane z budownictwem i projektowaniem przestrzeni (architektów, inżynierów budownictwa, urbanistów). Pojęcie zawodu zaufania publicznego jest nieodłącznie związane z tworzeniem samorządów zawodowych. Artykuł 17, punkt 1 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2. 04. 1997 r.¹ brzmi następująco:

¹ <http://prawo.sejm.gov.pl/isap.nsf/download.xsp/WDU19970780483/O/D19970483.pdf>, data dostępu 20.07. 2019 r.

„W drodze ustawy można tworzyć samorządy zawodowe, reprezentujące osoby wykonujące zawody zaufania publicznego i sprawujące pieczę nad należyтым wykonywaniem tych zawodów w granicach interesu publicznego i dla jego ochrony”.

Osobom wykonującym zawody zaufania publicznego stawia się wysokie wymagania, nie tylko związane z ich wykształceniem, przygotowaniem profesjonalnym i wysokimi kwalifikacjami, ale również prawidłowym postępowaniem moralnym, dającym gwarancję poprawnego wykonywania zadań na rzecz społeczeństwa. Wyrok Trybunału Konstytucyjnego z dnia 7 maja 2002 r. (Sygn. akt SK 20/00) ² określa zawód zaufania publicznego jako:

„zawód polegający na obsłudze osobistych potrzeb ludzkich, wiążący się z przyjmowaniem informacji dotyczących życia osobistego i zorganizowany w sposób uzasadniający przekonanie społeczne o właściwym dla interesów jednostki wykorzystywaniu tych informacji przez świadczących usługi. Wykonywanie zawodu zaufania publicznego określone jest dodatkowo normami etyki zawodowej, szczególną treścią ślubowania, tradycją korporacji zawodowej czy szczególnym charakterem wykształcenia wyższego i uzyskanej specjalizacji (aplikacja)” (P. Sarnecki: Pojęcie zawodu zaufania publicznego (art.17 ust. 1 Konstytucji) na przykładzie adwokatury, w: L. Garlicki (red.), Konstytucja-Wybory-Parlament. Studia ofiarowane Zdzisławowi Jaroszowi, Warszawa 2000, Liber, s.155 i nast.).

Wyrok Trybunału Konstytucyjnego z dnia 2 lipca 2007 r. (Sygn. akt K 41/05)³ w punkcie 6.1 doprecyzowuje warunki wykonywania zawodów zaufania publicznego:

Po drugie (...), Ustawodawca ma prawo uzależniać prawo wykonywania zawodu zaufania publicznego od spełnienia przez zainteresowanego określonych warunków dotyczących np. jego kwalifikacji zawodowych i moralnych, w tym wymagania cechy „nieskazitelnego charakteru” i „rękojmi prawidłowego wykonywania zawodu”.

Po trzecie, przymiot zawodu „zaufania publicznego”, jaki charakteryzuje zawody poddane unormowaniom art. 17 ust. 1 Konstytucji, polega nie tylko na objęciu zakresem ich wykonywania pieczy nad prowadzeniem spraw lub ochroną wartości (dóbr) o zasadniczym i (najczęściej) osobistym znaczeniu dla osób korzystających z usług w sferze zawodów zaufania publicznego. Nie wyczerpuje się też w podejmowaniu ważnych – w wymiarze publicznym – czynności zawodowych, wymagających profesjonalnego przygotowania, doświadczenia, dyskrecji oraz taktu i kultury osobistej.

² <http://prawo.sejm.gov.pl/isap.nsf/download.xsp/WDU20020660611/T/D20020611TK.pdf>, data dostępu 20.07. 2019 r.

³ <http://prawo.sejm.gov.pl/isap.nsf/DocDetails.xsp?id=WDU20071240871>, data dostępu 20.07. 2019 r.

„Zawody zaufania publicznego” wykonywane są – zgodnie z ich konstytucyjnym określeniem – w sposób założony i społecznie aprobowany, o ile ich wykonywaniu towarzyszy realne „zaufanie publiczne”. Na zaufanie to składa się szereg czynników, wśród których na pierwszy plan wysuwają się: przekonanie o zachowaniu przez wykonującego ten zawód dobrej woli, właściwych motywacji, należytej staranności zawodowej oraz wiara w przestrzeganie wartości istotnych dla profilu danego zawodu (...).

Wymieniając właściwości zawodów zaufania publicznego, Kardas (2014) cytuje przywoływany wcześniej Wyrok Trybunału Konstytucyjnego z dnia 2 lipca 2007 r. (Sygn. akt K 41/05 oraz inne źródła, wskazując na następujące cechy:

*Najczęściej w literaturze przedmiotu do cech tych zalicza się: a) szczególną doniosłość prawidłowego i zgodnego z interesem publicznym wykonywania – istotnego z racji znaczenia, jaką dana dziedzina społecznej aktywności zawodowej odgrywa w społeczeństwie, oraz z racji konieczności zapewnienia ochrony gwarantowanych Konstytucją praw podmiotowych jednostki; b) powierzanie w warunkach wysokiego zaufania uprawiającym taki zawód informacji osobistych i dotyczących życia prywatnego osób korzystających z ich usług; c) uznawanie tych informacji za tajemnicę zawodową, która nie może być ujawniona; d) objęcia osób dysponujących taką tajemnicą – w wypadku możliwości naruszenia istotnych dóbr jednostki w razie jej ujawnienia – immunitetem zwalniającym je od odpowiedzialności karnej za nieujawnienie informacji; e) korzystanie ze świadczeń tych zawodów często w razie nastąpienia realnego albo choćby potencjalnego niebezpieczeństwa dla dóbr jednostki o szczególnym charakterze (np. życie, zdrowie, wolność, godność, dobre imię); f) niepodleganie regułom hierarchii urzędniczej; g) występowanie sformalizowanej deontologii zawodowej oraz rękojmnia należytego i zgodnego z interesem publicznym wykonywania zawodu, gwarantowana z jednej strony przez wysokie bariery dostępu do wykonywania każdego z zawodów zaufania publicznego, obejmujące nie tylko wymóg ukończenia odpowiedniego szkolenia, lecz również reprezentowanie odpowiedniego poziomu etycznego, z drugiej – sprawowaną w interesie publicznym pieczęć organów samorządu zawodowego”.*⁴

Zatem, przygotowując się do wykonywania roli zawodowej psychologa, należy mieć w pamięci znaczenie przyszłych działań zawodowych dla konkretnych osób oraz dla społeczeństwa i realizować je zgodnie z wymaganiami zawodu zaufania publicznego.

⁴ Uzasadnienie wyroku TK z 2 VII 2007 r., K 41/05, OTK-A 2007, nr 7, poz. 72. Por. też J. Hausner, D. Długosz, Tezy w sprawie zawodu zaufania publicznego, w: Kancelaria Senatu..., Zawody zaufania..., op. cit., s. 119 i n.; M. Tabanecka, Pojęcie zawodu zaufania publicznego, „Acta Universitatis Wratislaviensis”, nr 2663, s. 302 i n.; P. Sarnecki, Opinia w sprawie wykładni art. 17 ust. 1 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej, „Przegląd Sejmowy” 2001, nr 2, s. 75 i n.

Możliwości zawodowe psychologa

Psychologia to dziedzina niezwykle obszerna, ponieważ zajmuje się człowiekiem we wszelkich możliwych kontekstach i uwarunkowaniach. Jest też niezbędna dla rozwiązywania problemów z pogranicza innych dziedzin (prawa, pedagogiki, socjologii, ekonomii, polityki i wielu innych). Dlatego absolwenci psychologii, zwłaszcza wykształceni w profilu praktycznym, aplikacyjnym, mają bardzo dobre statystyki zatrudnienia po ukończeniu studiów. Większość studiów uniwersyteckich w zakresie psychologii daje już w czasie studiów możliwość wyboru ścieżek specjalizacyjnych, pozwalających w pogłębiony sposób zapoznać się z interesującym działem psychologii. W Instytucie Psychologii Stosowanej Uniwersytetu Jagiellońskiego w Krakowie są to na przykład takie działy, jak psychologia zaburzeń zachowania i pomoc psychologiczna; psychologia sądowa i penitencjarna; neuronauka i neuropsychologia; psychologia społeczna i komunikowania się; psychologia pracy, organizacji i zarządzania; rodzina, wychowanie i kształcenie oraz psychologia zdrowia i choroby. Poza tym, w trakcie edukacji, studenci są włączani w prowadzone w jednostce badania naukowe, realizują także empiryczne prace magisterskie, zapoznając się z rolą badacza w psychologii. W Instytucie Psychologii Stosowanej inicjatywy Koła Naukowego Pragma, wspierane przez pracowników naukowo-dydaktycznych, pozwalają na nabycie pierwszych doświadczeń związanych z oddziaływaniami psychologicznymi, na przykład w zakresie psychoedukacji.

Wydaje się, że preorientacja zawodowa oraz przekazywanie informacji dotyczących rozwijania przedsiębiorczości pozwalają każdemu absolwentowi odnaleźć się po studiach na rynku pracy. Warto jednak dodać kilka uwag. Przy podjęciu decyzji o wyborze obszaru pracy zawodowej (szczegółowego, jednak w dziedzinie psychologii), można dodatkowo uwzględnić chęci i możliwości (w tym także finansowe, czasowe), nie tylko osobistego dokształcania się, ale podjęcia formalnego, wieloletniego szkolenia (na przykład w zakresie psychoterapii). Innym istotnym składnikiem podejmowanych decyzji może być gotowość do pracy samodzielnej (własna działalność, gabinet – również wymagający odpowiedniego przygotowania merytorycznego) lub w zespole. Trzeba rozważyć, co jest dla absolwenta bardziej interesujące – poświęcenie się badaniom i rozwijanie nauki czy praktyka, a może połączenie jednego z drugim. Można skupić się między innymi na swoich uwarunkowaniach temperamentalnych, gdyż praca psychologa może wymagać kontaktu jeden- na - jeden z pacjentem/klientem lub jest pracą z grupą, a szczególnie z grupą dzieci, która ma bardziej aktywny charakter. Warto zastanowić się nad własną potrzebą stabilizacji, bo nieco innych predyspozycji wymaga praca stacjonarna, na przykład w poradni, o określonych godzinach

pracy i stabilnej pensji, niż dające więcej nowych wyzwań, ale mniej stabilne, zatrudnienie poprzez projekty. Jeśli trudno dokonać wyboru, pomocny dla absolwenta może być starszy, bardziej doświadczony psycholog.

W karierze zawodowej oczywiście zdarzają się zmiany pracy, w dzisiejszych czasach są one nawet bardziej powszechne niż niegdyś, wynikają z wielu przyczyn, nie tylko związanych z charakterem pracy, ale z życiem osobistym, zmianami miejsca zamieszkania itd. Pozytywnym aspektem owych zmian jest niewątpliwie nabywanie nowych doświadczeń. Psychologia jako dziedzina nauki i praktyki ma charakter addytywny, kolejne doświadczenia sumują się z dotychczasowymi, wzbogacając wiedzę i kompetencję psychologa. Zmiany mogą również zapobiegać wypaleniu zawodowemu. Byłoby jednak korzystne, aby wówczas, gdy zmiany pracy nie są wymuszone sytuacją życiową, lecz wynikają ze zniechęcenia psychologa czy jego niepowodzeń w jakimś obszarze, aby motywacje tych zmian zostały omówione z innym psychologiem i poddane refleksji.

Kształcenie przez całe życie zawodowe

Artykuł 12. Kodeksu Etycznego Psychologa Polskiego Towarzystwa Psychologicznego⁵, uchwalonego 2 grudnia 2018 roku wskazuje na konieczność nieustannego podnoszenia kwalifikacji zawodowych psychologa w trakcie jego kariery. Formułuje to następująco: „*Punkt 12.2. Ciągłe kształcenie i rozwój osobisty; 12.2.a. Psycholog posiada niezbędne kwalifikacje umożliwiające wykonywanie zawodu w świetle istniejącego prawa. Posiada kwalifikacje zawodowe w obszarze swojej praktyki zawodowej, a w szczególności w zakresie metod i technik, których użycie wiąże się z dodatkowym przeszkoleniem. Aktywnie zdobywa nową i aktualną wiedzę z dziedziny i specjalności, w której pracuje, a w razie potrzeby jest gotowy poszerzać również swoją wiedzę pozapsychologiczną w obszarze, którym się zajmuje. 12.2.b. Psycholog dba o rozwój osobisty w obszarze kompetencji osobowych, wspierających praktykę zawodową. Dbą również o własny dobrostan psychiczny, stara się zapobiegać zrutynizowaniu czynności profesjonalnych i aktywnie przeciwdziałać wypaleniu zawodowemu*”.

Istnieją dwie koncepcje dotyczące przygotowania do pracy zawodowej. Zgodnie z pierwszą, studia psychologiczne powinny w pełni wyposażyć adepta w wiedzę i wszelkie

⁵ http://www.ptp.org.pl/teksty/NOWY_KODEKS_PTP.pdf, data dostępu: 04.08. 2019 r.

umiejętności niezbędne dla realizacji zadań zawodowych. Zgodnie z drugą, przez całe życie zawodowe psycholog winien wzbogacać wiedzę, nabywać dodatkowe kompetencje i doskonalić już posiadane, gdyż studia dają mu jedynie dobrą podstawę do dalszego rozwoju zawodowego. W obliczu nieustannego rozwoju psychologii jako nauki, wydaje się niemożliwe bazowanie jedynie na wiedzy wyniesionej ze studiów. Pojawiają się nowe teorie, także interdyscyplinarne (jak psychoneuroimmunologia), nowe możliwości diagnostyczne (jak neuroobrazowanie), nowe narzędzia oddziaływań psychologicznych (jak wykorzystanie rzeczywistości wirtualnej w praktyce psychologicznej) i psycholog, który nie nabywa nowej wiedzy, zostaje w tyle. Oznacza to jednak niestety, że klientowi/pacjentowi korzystającemu z jego wiedzy, nie może zaoferować wszystkiego, co na danym etapie rozwoju psychologii jako nauki mogłoby być dla niego przydatne. Ciekawość i otwartość poznawcza, prawdziwe głębokie zainteresowanie psychologią, nie powinny pozwolić na zasklepienie się w dotychczasowej formule uprawiania zawodu. Cenniejsze byłoby postrzeganie zawodu psychologa jako pasma nowych interesujących wyzwań, wymagających kształcenia, dociekania i praktykowania.

Oprócz nabywania wiedzy przez zapoznawanie się z najnowszą literaturą naukową, uczestniczeniu w szkoleniach i kursach, a także udziałowi w konferencjach naukowych, kształcenie obejmuje pracę profesjonalną nadzorowaną przez superwizora. To niezwykle ważna forma kształcenia, która pomaga głębiej zrozumieć relację z osobą objętą działaniami psychologicznymi, dostrzec wcześniej nie rozpoznane mechanizmy psychologiczne w relacji, pewne rutynowe schematy postępowania psychologa i w efekcie ustrzec się od błędów i udoskonalić warsztat pracy. Superwizor, doświadczony psycholog z odpowiednimi uprawnieniami, daje superwizantowi niezależne spojrzenie na analizę omawianej sytuacji, kształtuje jego postawę szacunku wobec osoby objętej działaniami psychologicznymi, wspiera superwizanta i pomaga w ukształtowaniu postawy nieustannej obserwacji własnej pracy i autorefleksji. Superwizja obowiązuje psychologów zajmujących się psychoterapią, jednak wydaje się, że w każdym obszarze działań psychologicznych może być niezwykle pomocna.

Kolejnym sposobem na znaczące wzbogacenie wiedzy i kompetencji młodego psychologa jest udział w kształceniu w ramach specjalizacji w psychologii klinicznej, pozwalający dzięki programowi szkoleń i staży zyskać i udoskonalić umiejętności diagnostyczne i kompetencje w zakresie oddziaływań psychologicznych oraz w zakresie psychoprofilaktyki. Kształcenie specjalizacyjne jest dwustopniowe, obejmuje program podstawowy w zakresie psychologii klinicznej dla magistrów psychologii (I stopień

specjalizacji) oraz program uzupełniający dla osób posiadających I stopień specjalizacji, pozwalający na uzyskanie II stopnia w jednym z wybranych bloków szczegółowych - w obszarze psychologii klinicznej zaburzeń psychicznych, psychologii klinicznej chorób somatycznych, neuropsychologii klinicznej, psychologii klinicznej dzieci i młodzieży. Można również podjąć specjalizacje w zakresie psychoseksuologii oraz psychoterapii dzieci i młodzieży.

W kształceniu psychologów ważną rolę odgrywają również studia podyplomowe, szczególnie te prowadzące do uzyskania certyfikatu psychoterapeuty, ale także pozyskania innych kwalifikacji – na przykład w zakresie zarządzania zasobami ludzkimi czy uprawnień do badania kierowców. Wybór obszaru kształcenia podyktowany powinien być zainteresowaniami zawodowymi oraz uwzględniać potrzeby i specyfikę charakteru pracy/rodzaju instytucji.

Rozwój osobisty psychologa

W trakcie studiów psychologicznych dogłębnie poznawane są intrapsychiczne i interpersonalne mechanizmy ludzkiego funkcjonowania. Poza teoretycznymi rozważaniami, nauczyciele akademicki odnoszą teorię do przykładów, kasusów, rzeczywistych sytuacji społecznych, będących ilustracją i egzemplifikacją teorii. Osoby studiujące psychologię mają także możliwość uczestniczenia w zajęciach praktycznych, rozwijających umiejętności kontaktu z drugim człowiekiem. Poznają dynamikę grupy, przyglądają się zachowaniom innych i przeżywają refleksję nad własnym postępowaniem. Wszystkie te doświadczenia wzbogacają ich wiedzę o człowieku, ale także o samym sobie. Trudno byłoby uniknąć refleksji nad własnymi doświadczeniami autobiograficznymi, gdy omawiane są podczas zajęć i zawarte w studiowanej literaturze zagadnienia z nimi korespondujące. Praktyki na starszych latach studiów tworzą okazje do spotkania z pacjentami lub klientami, z którymi później magister psychologii podejmie pracę. Każdy pacjent, klient czy inny odbiorca działań przyszłego psychologa lub młodego absolwenta, wzbogaca go o doświadczenie spotkania. Uczy i pozwala zrozumieć drugiego człowieka i przyjrzeć się sobie w spotkaniu z nim. Dlatego poza stałym dokształcaniem, psycholog musi rozwijać tzw. kompetencje miękkie, zwłaszcza umiejętności interpersonalne i komunikacyjne.

Dla prawidłowej realizacji zadań zawodowych, ważne jest unikanie tzw. błędu maski (Kępiński, 1989). Psycholog w kontakcie z pacjentem/klientem nie musi, a nawet nie powinien, ujawniać sfery prywatnej swojego życia, jednak równocześnie powinien być naturalny,

otwarty, autentyczny, musi umieć dzielić się sobą z drugim człowiekiem. Dlatego jego narzędziem pracy jest w dużej mierze – poza nabytą wiedzą i umiejętnościami – własna osobowość i postawy, jakie przejawia wobec innych ludzi. Stąd płynie konieczność stałego rozwoju osobistego, rozwiązywania własnych problemów emocjonalnych, refleksji nad swoim postępowaniem, świadomość trudności osobistych, ograniczeń i obciążeń emocjonalnych. Problemy natury emocjonalnej dotyczą wszystkich, nikt nie jest całkowicie od nich wolny, chociaż oczywiście mogą mieć różny charakter i nasilenie. Warto pamiętać, że nawet gdy psycholog doskonale potrafi rozpoznać i zrozumieć trudności psychiczne innych osób, najczęściej nie do końca jest świadomy własnych lub, będąc ich świadomym, nie w pełni potrafi sobie sam z nimi poradzić. Sama „autoanaliza” nie jest wystarczająca dla rozwiązania trudności. Dlatego tak ważna jest własna psychoterapia, gdyż bagaż emocjonalny psychologa, jeśli nie upora się z nim, prędzej czy później zacznie stanowić przeszkodę w efektywnej pracy zawodowej. Psychoterapia własna jest elementem szkolenia w zakresie psychoterapii, ale nawet psycholog zajmujący się innym obszarem, może i powinien zwrócić się do innego psychologa-psychoterapeuty (ale nie kolegi, z którym pozostaje w relacjach zawodowych czy towarzyskich) i z jego pomocą rozwiązać własne problemy. Warto zatem także w życiu osobistym ufać sile psychologii i kompetencjom psychologów.

Studia psychologiczne wybierają najczęściej osoby, które chcą pomagać innym ludziom. To prospołeczne nastawienie jest kapitałem każdego przyszłego psychologa. Oczywiście, życie zmusza także do troski o bardziej przyziemne sprawy, niekiedy konfrontuje również z sytuacjami międzyludzkimi o konfliktowym czy obciążającym charakterze. Jeśli jednak w dorosłym życiu, w tym również zawodowym, uda się nie zagubić tych prospołecznych motywacji, a równocześnie zbalansować je z odrobiną tzw. zdrowego egoizmu, równowaga pozwalająca na osiągnięcie udanego życia zawodowego i prywatnego, zostaje zachowana. W życiu osobistym, zawód psychologa pozwala na uzyskanie dodatkowych bonusów - zysków osobistych, które są nie do przecenienia: na przykład umiejętności postępowania z własnymi dziećmi, rozwiązywania konfliktów międzyludzkich czy podejmowania starań na rzecz satysfakcjonującej jakości życia własnego i rodzinnego.

Zasady etyczne

W Preambule Kodeksu Etycznego Psychologa Polskiego Towarzystwa Psychologicznego⁶, znajduje się Artykuł 2, który wskazuje na ogromną odpowiedzialność związaną z wykonywaniem roli zawodowej psychologa. Brzmi on następująco: *„Rola zawodowa psychologów, niezależnie od rodzaju intencjonalnie podejmowanych przez nich czynności, obejmuje ingerencję w funkcjonowanie człowieka jako indywidualnej i niepowtarzalnej osoby. Ingerencja ta może nieść za sobą znaczące skutki. Relacja profesjonalna łącząca go z odbiorcą jego działań zawodowych ma szczególny charakter. Powyższe okoliczności wymagają przestrzegania zasad etyki zawodowej w działalności psychologów i uzasadniają stawianie im wysokich wymagań etycznych”*. Psychika człowieka, decydująca nie tylko o jego samopoczuciu, lecz także o funkcjonowaniu w życiu, rodzinie, pracy, relacjach towarzyskich, jest niezwykle delikatną materią, dlatego każda ingerencja musi nie tylko być rozważna, ostrożna i przemyślana, ale przede wszystkim oparta na rzetelnej i pewnej wiedzy, na dowodach naukowych, doskonale opanowanych kompetencjach profesjonalnych i nienagannych postawach obejmujących poszanowanie autonomii i godności człowieka, będącego podmiotem oddziaływań psychologicznych. Psycholog, podobnie jak lekarz, powinien zawsze kierować się zasadą *„primum non nocere”* (z łac., po pierwsze, nie szkodzić), a działania, które podejmuje, winny mieć na celu jedynie dobro osoby, która rozpoczynając tę współpracę, zaufała mu i uwierzyła w jego czyste intencje i profesjonalizm.

Wśród najistotniejszych zasad etyki zawodu psychologa wymienić należy:

- zasadę zachowania tajemnicy zawodowej, obejmującej poufne dane uzyskane od osoby objętej oddziaływaniami psychologicznymi, która obowiązuje nawet po śmierci tej osoby. Z tajemnicy zawodowej psychologa może zwolnić jedynie sąd, w rzeczywistości uzasadnionych sytuacjach, gdy życie i zdrowie tej osoby lub innych osób jest zagrożone, co stanowi wartość nadrzędną,
- zasadę poszanowania autonomii i podmiotowości osoby objętej oddziaływaniami psychologicznymi, troskę o poszanowanie jej godności, nawet wówczas, gdy badanie psychologiczne ma charakter obligatoryjny, odbywa się w warunkach przymusu (np. w

⁶ http://www.ptp.org.pl/teksty/NOWY_KODEKS_PTP.pdf, data dostępu: 04.08. 2019 r.

zakładzie karnym) lub dotyczy osoby niezdolnej do samodzielnego wyrażenia woli i podejmowania decyzji,

-zasadę bezwarunkowej akceptacji człowieka, jednak bez akceptacji niektórych jego zachowań, jeśli są one krzywdzące dla innych,

-zasadę bezstronności i neutralności wobec systemu wartości jednostki, postaw i poglądów światopoglądowych i politycznych, odmienności kulturowej, wyznawanej religii i duchowej identyfikacji czy orientacji seksualnej,

-w wykonywaniu obowiązków zawodowych zasadę staranności, sumienności, dobrego przygotowania profesjonalnego, dbania o wysoką jakość działań psychologicznych,

-zasadę dobrze pojętej solidarności zawodowej i wzajemnej pomocy w środowisku psychologów,

-zasadę dążenia do prawdy w badaniach naukowych,

-zasadę zgodności funkcjonowania zawodowego psychologa i jego funkcjonowania w życiu osobistym, jako że funkcjonowanie środowisku społecznym poza pracą zawodową, opiera się tych samych wartościach i stosunku do innych ludzi, które decydują o funkcjonowaniu w roli profesjonalnej.

Szerokiej i szczegółowej analizy etycznych aspektów roli zawodowej psychologa dokonał Brzeziński i wsp. (2008). W szczególnych sytuacjach nasuwających wątpliwości etyczne, pomocy mogą udzielić doświadczeni psychologowie, pracujący w danym obszarze działań psychologicznych i warto, by młodzi adepci psychologii mieli świadomość możliwości skorzystania z takiej rady i wsparcia.

Prezentacja publikacji

Przedstawiana publikacja ma na celu odniesienie się do praktycznej realizacji zadań zawodowych psychologa, ze szczególnym uwzględnieniem zasygnalizowanych powyżej wątków (kwestii odpowiedzialności zawodowej, etyki oddziaływań, rozwijania kompetencji i umiejętności zawodowych). Zawiera materiały, w których psychologowie, zajmujący się różnymi obszarami psychologii, w uporządkowany sposób przekazują swą wiedzę i doświadczenie. Rozdziały można podzielić na kilka grup. Pierwsza dotyczy pracy psychologa w psychoterapii. Dr hab. Bernadetta Izydorczyk, prof. UJ, certyfikowany psychoterapeuta i superwizor psychoterapii, Krajowy Konsultant ds. Psychologii klinicznej, omawia zadania

psychologa oraz problemy, na jakie napotyka w pracy z pacjentami z rozpoznaniem nerwicy lub zaburzeń osobowości w otwartym lecznictwie psychiatrycznym – poradniach zdrowia psychicznego i otwartych oddziałach dziennych. Na uwagę zasługuje podkreślenie posługiwania się psychoterapią jako metodą leczenia, opartą na dowodach naukowych. Dr Monika Wasilewska, praktykująca psychoterapię w gabinecie prywatnym, pokazuje specyfikę pracy z rodzinami i parami, a jej niezwykle praktyczne uwagi i przykłady pokazują ogromną wnikliwość terapeutyczną, refleksję nad własną pracą i troskę o dobro objętych oddziaływaniami osób. Drugi obszar dotyczy pracy psychologicznej z osobami z niepełnosprawnościami, a jego autor dr Krzysztof Gerc, koncentruje się w nim na pracy z dziećmi, czego dotyczy również kolejny rozdział dr Iwony Sikorskiej. W obydwu rozdziałach zawarte są szczegółowo opracowane przykłady, pozwalające w pełni zrozumieć omawianą problematykę na tle zasygnalizowanych podejść teoretycznych. Trzeci obszar, to problematyka kryzysów psychologicznych i interwencji kryzysowej, w którym dr Katarzyna Sitnik-Warchulska w uporządkowany sposób systematyzuje wiedzę o podłożu i rodzajach kryzysów, zasobach ułatwiających radzenie sobie z nimi i działaniach psychologa aktywizujących owe zasoby. W czwartym obszarze, pojawiają się zagadnienia związane z aplikacją psychologicznej wiedzy w zawodowym i społecznym funkcjonowaniu człowieka. Dr hab. Antoni Wontoreczyk, prof. UJ dzieli się wiedzą dotyczącą procesów rekrutacji i związanymi z tym procesem dylematami, natomiast dr Krystyna Golonka omawia zagadnienie wypalenia zawodowego i wskazuje możliwe sposoby ochrony przed nim zarówno na poziomie profilaktyki, jak i pracy terapeutycznej z osobami, które dotknęło zjawisko wypalenia zawodowego. Praktykę psychologicznych zastosowań w odniesieniu do społecznego funkcjonowania człowieka ukazuje również rozdział dr Bartosza W. Wojciechowskiego, psychologa i prawnika, praktykującego adwokata, który analizuje rolę biegłego sądowego i zadania oraz problemy psychologa w tym obszarze. Piąty obszar dotyczy wyboru ścieżki naukowej, w którym dr Magda Gawłowska, wybitny młody naukowiec, dzieli się refleksjami nad urokami i trudnościami funkcjonowania w takiej roli, jak się jednak wydaje, mocno zachęcając studentów i absolwentów psychologii do jej wyboru i dając mnóstwo praktycznych wskazówek.

Warto podkreślić, że autorami publikacji są znakomici specjaliści w swoich dziedzinach, osoby o bogatym doświadczeniu, którym dzielą się nie tylko w prezentowanej książce, ale również podczas zajęć dydaktycznych w Instytucie Psychologii Stosowanej. Dlatego do wyboru różnych ścieżek zawodowych można dodać kolejną – dydaktyczną, która poza niewątpliwie inspirującym kontaktem z przyszłymi psychologami, wciąż zmusza do

pogłębiania i systematyzowania wiedzy, refleksji nad własną pracą, w której godzenie roli nauczyciela akademickiego z praktyką oddziaływań psychologicznych w terenie czyni dydaktyka bardziej przekonującym i wiarygodnym.

Mam nadzieję, że publikacja okaże się pomocna dla dokonania wyboru drogi zawodowej i uczuli na istotne problemy, które będą napotykanie na tej drodze oraz pomoże je rozwiązywać. Powodzenia!

Konkluzje

Omawiaj problemy zawodowe w zespole placówki i z zachowaniem tajemnicy zawodowej korzystaj z pomocy koleżeńskiej i wsparcia innych psychologów. To udoskonali Twoją pracę i zapobiegnie wypaleniu zawodowemu.

Traktuj profesjonalną superwizję jako nieodzowny element rozwoju zawodowego.

We własnych problemach emocjonalnych zastanów się nad skorzystaniem z psychoterapii – wolny od napięć i niepokojów będziesz mógł skuteczniej pomagać innym.

Literatura polecana:

Kodeks Etyczny Psychologa Polskiego Towarzystwa Psychologicznego

http://www.ptp.org.pl/teksty/NOWY_KODEKS_PTP.pdf, data dostępu 4.08.2019 r.

Literatura cytowana:

Brzeziński J., Chyrowicz B., Toeplitz-Winiewska M., Poznaniak W. (2008). Etyka zawodu psychologa. Warszawa: Wydawnictwo Naukowe PWN.

Kardas P. (2014). Konstytucyjne i ustawowe aspekty ochrony tajemnicy zawodowej powierzanej przedstawicielom zawodów zaufania publicznego. Czasopismo Prawa Karnego i Nauk Penalnych, 4, s. 5-51.

Kępiński A., 1989. Poznanie chorego. Warszawa: PZWL.

Krasnowolski A. (2013). Zawody zaufania publicznego, zawody regulowane oraz wolne zawody. Geneza, funkcjonowanie i aktualne problemy. Opracowania tematyczne OT-625. Warszawa: Kancelaria Senatu,
[https://www.senat.gov.pl/gfx/senat/pl/senatopracowania/56/plik/ot-625 .pdf](https://www.senat.gov.pl/gfx/senat/pl/senatopracowania/56/plik/ot-625.pdf), data dostępu 20.07. 2019 r